

100 jaar Drakenfontein

'Faits Divers' uit de geschiedenis

Monique Brummans en Laurens Ruzius *

Parijs heeft de Eiffeltoren, Londen de Big Ben en de Tower Bridge, Berlijn de Brandenburger Tor en 's-Hertogenbosch heeft, behalve natuurlijk de Sint-Jan, de Draak. Zelfs de plaatselijke betaald voetbalvereniging heeft de Draak in haar logo opgenomen. Dit jaar was het in juli 100 jaar geleden dat de Drakenfontein officieel werd onthuld. Reden genoeg voor een terugblik op de roemruchte historie van het monument.

Het begin

De meeste mensen zullen niet weten dat de Draak een trieste achtergrond heeft. Op 25 mei 1894 overlijdt in het gouvernementspaleis (het huidige Noordbrabants Museum) de Commissaris der Koningin, Jonkheer Mr. Paulus Jan Bosch van Drakestein. In zijn testament (gedateerd 19 maart 1890 en bevestigd ten overstaan van notaris Van de Mortel) schenkt hij f 10.000,- aan de gemeente 's-Hertogenbosch: '... met den last om die gelden te bezigen tot het maken van een fontein, die, tot sieraad strekkend

Burgemeester Van der Does de Willebois onthult de Drakenfontein (Foto: Stadsarchief).

van de stad, kosteloos een door den gemeenteraad te bepalen hoeveelheid water aan de ingezetenen dagelijks verstrekt en tevens door haar beeldhouwwerk herinnert aan wijlen mijne geliefde echtgenoot en de beide kinderen (tweelingen), die op zeventienjarige leeftijd door hun dood ons zijn ontrukkt...' De echtgenote van Bosch van Drakestein was op 20 augustus 1884 overleden en hun tweelingdochters al in november 1881, kort na elkaar.

De oplettende lezer zal nu aan het rekenen zijn geslagen. De Draak is in 1903 onthuld; de commissaris is in mei 1894 overleden: negen jaar vóór de gemeente 's-Hertogenbosch de bepaling uit het testament heeft uitgevoerd. Waarom heeft het zo lang geduurd?

De aanleg

In 1894 is de omgeving van het huidige station nog een lege vlakte. Het station van Ed. Cuypers wordt in 1896 geopend en moet de stad een imposant 'sieraad voor de poort van het Zuiden' geven. In dezelfde periode, 1894-1896, worden in de nieuwe wijk 't Zand de statige herenhuizen aan de Stationsweg gebouwd: qua architectuur en vormtaal sluiten ze goed aan bij het ontwerp van Cuypers. Maar er verrijzen niet alleen woningen voor welgestelden, ook de sociale woningbouw komt op gang.

De omgeving van het station was dus volop in beweging. Het aanleggen van een fontein had geen hoge prioriteit. Bovendien wilde men de gulle gift van de zeer gewaardeerde Commissaris der Koningin niet op een zandvlakte annex bouwput plaatsen. De voorwaarde van Bosch van Drakestein in zijn testament dat de fontein tevens voor de bewoners van de stad een gratis drinkwatervoorziening zou moeten zijn, maakte de uitvoering er niet eenvoudiger op.

In 1959 werd er hard gewerkt aan de ondertunneling van het Stationsplein. De Drakenfontein is opgeborgen (Foto: Stadsarchief, collectie Het Zuiden).

Ambtelijke en politieke molens draaiden in die tijd ook al traag. In de vergadering van 29 maart 1899 discussieert de gemeenteraad over de fontein, over de gang van zaken rondom het uitnodigen van specialisten, Nederlanders en/of buitenlanders om een ontwerp te maken, over het samenstellen van de jury en over de plaats van de toekomstige fontein. Over de kosten van de fontein merkt een gemeenteraadslid fijntjes op dat 'de gemeente van het legaat van f 10.000,- reeds bijna vijf jaren rente heeft genoten. Naar zijne meening - het gemeenteraadslid heette Bogaerts - behooren die bij het legaat gevoegd te worden zoodat de fontein in plaats van f 10.000,- zou mogen kosten f 12.000,-.' Op 5 september 1899 wordt in de gemeenteraad gemeld dat de commissie ter beoordeling van de ingezonden ontwerpen zich ook heeft beziggehouden met het vraagstuk van de plaatsing: liever op het einde van de Stationsweg dan in het midden.

Na het uitschrijven van de prijsvraag duurt het nog lang vóór er een passend ontwerp op tafel komt. In de gemeenteraadsvergadering van 25 januari 1901 komt het juryrapport ter sprake. Geen van de ingezonden ontwerpen wordt bekroond en rijp geacht voor daadwerkelijke realisatie. Burgemeester en Wethouders zijn het eens met de conclusies van de jury, maar dan gaat het op eens wel snel. In augustus 1901 schrijven BenW immers aan de gemeenteraad dat de stadsarchitect en directeur van de Koninklijke School voor Kunst, Techniek en Ambacht, J. Dony, de op-

dracht heeft gekregen om een ontwerp te maken. Zijn ontwerp krijgt wel de goedkeuring van de gemeenteraad en op 3 september 1901 worden voorstel van BenW en ontwerp van Dony goedgekeurd. In de vergadering van 5 juli 1902 wordt een wijziging van de gemeentebegroting 1902 behandeld om de totale kosten te kunnen betalen. Deze bedragen f 14.500: f 10.000,- voor de fontein en f 4.500 voor de fundering, waterleiding, de omringing, de keibestrating, de hekwerken en de honoraria voor de uitvoering.

De onthulling

Tijdens de bouw van de fontein vror het volgens de overlevering in de winter van 1902-1903 zo hard dat de beitels van de steenhouwers verwarmd moesten worden om vastvriezen aan de handen te voorkomen. Zondag 19 juli 1903 blijkt daarentegen een stralende dag. Honderden belangstellenden hebben zich verzameld op het plein voor het station, rondom het speciaal voor de gelegenheid opgerichte podium. Ze luisteren naar de toespraak van de burgemeester, Jhr. P. van der Does de Willebois. Hij staat uitgebreid stil bij de verdiensten van Bosch van Drakestein voor de provincie Noord-Brabant. Dan nodigt hij een zoon van de overleden schenker uit om de

fontein in werking te zetten. In de twee voor 's-Hertogenbosch belangrijke kranten uit die tijd, de *Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbosse Courant* (PNHC) en de *Noord-Brabanter, Noordbrabants Dagblad*, wordt uitgebreid verslag gedaan van de aanwezige hoogwaardigheidsbekleders (met hun dames en gezinnen) en de inhoud van de toespraak. Geheel van deze tijd lijkt de 'sluikreclame' aan het einde van het verslag in de PNHC: de vervaardigers van fotografieën en Ansichtkaarten worden met naam en toenaam genoemd, evenals degene die het bloembed rondom het monument heeft aangelegd. Ook de leverancier van de 'eere wijn' wordt niet vergeten. Deze 'eere wijn' (in de andere krant is trouwens sprake van 'champagne') wordt geserveerd door boden van de gemeente, die voor deze gelegenheid in gala waren gestoken.

Het onderhoud

's-Hertogenbosch heeft dus sinds die heugelijke dag in juli 1903 een mooie fontein, maar daarmee is de kous nog lang niet af. Naar goed Nederlands 'amb-

'La belle époque'. Drakenfontein met op de achtergrond Hotel Du Commerce. (Foto: Stadsarchief).

tenarengebruik' wordt in de loop van de tijd heel wat gesproken over het onderhoud en vooral over de bekostiging ervan. In de jaren 1924-1925 bereikt de correspondentie een 'hoogtepunt'. De burgemeester, de directeur van de Dienst Gemeentewerken, de directeur van het Licht- en Waterbedrijf én de politie zijn erbij betrokken. Zelfs de gemeenteraad stelt vragen over het onderhoud van de fontein. De burgemeester is verbaasd over het feit dat een politieagent niet in staat is om de kraan van de fontein zonder bezwaar dicht te draaien.... Wat is het geval? In mei 1924 stuurt de wethouder van Financiën aan de Directie van het gemeentelijke Licht- en Waterbedrijf een brief waarin hij meldt in de toekomst de kosten voor het openen en dichtdraaien van de kranen van de fontein niet meer te zullen voldoen. Dit is, zoals vroeger afgesproken, een taak voor de politieagenten die in de tegenover het monument gelegen post dienst doen en niet van genoemd bedrijf. De directie van het Licht- en Waterbedrijf bevestigt in een brief van 26 juli de met de Commissaris van Politie gemaakte afspraken. Het wekelijks schoonmaken en het onderhoud zal het bedrijf echter wel blijven verrichten. Niets aan de hand, zo lijkt het. Maar het blijkt toch niet zo eenvoudig. De 'sterke arm der wet' lijkt niet berekend op deze extra taak: in september schrijft de directeur van het Licht- en Waterbedrijf een brief aan de wethouder: regelmatig moet personeel van zijn bedrijf de kranen van de fontein herstellen: 'De agenten blyken voor dergelyke diensten niet aangewezen. De omstandigheid dat bedoelde werkzaamheden (het open- en dichtdraaien van de kranen) telkens door een ander worden verricht, maakt volgens mededeling van den Inspecteur (van het Licht- en Waterbedrijf) een bepaald africhten niet wel doenlijk.'

De tijd staat niet stil. De bebouwing rondom het station en de fontein is in de afgelopen decennia uitgebreid en aangepast aan de eisen van de tijd. Zo is in de jaren vijftig de stationstraverse aangelegd. Voor deze uitgebreide werkzaamheden was het nodig om de Draak enige tijd van zijn vaste plek te verwijderen. In juni 1959 wordt de monumentale draak van zijn sokkel gehaald. Tijdens deze werkzaamheden komt aan het licht dat de Draak meer schade heeft opgelopen van de oorlogshandelingen in 1944 dan men dacht. Besloten wordt om het beeld grondig te restaureren. Op 29 juni 1960 zijn de werkzaamheden voltooid en kan de fontein weer terug naar de vertrouwde plaats. De groenvoorziening keert echter niet terug: er wordt slechts een smalle verhoogde bestrate rand rondom de voet aangebracht.

Ter gelegenheid van de terugkeer van de Draak schrijft Niek de Rooy in het Brabants Dagblad een lofdicht. Het laatste couplet luidt:

'De Bossche draken zijn terug:
Dat kon 't verkeer niet keren,
Het moet onder hun zetels door
Want nooit mag het ze deren.
We hebben ze met grote vreugd
Hun troon weer zien bestijgen,
En knap is hij, die nog een keer
Ze daar vanaf zal krijgen.'

Ondanks het vervaarlijk taalgebruik van Niek de Rooy is de Draak toch nog een keer van zijn plek geweest. We schrijven donderdag 12 oktober 2000, even voor vier uur 's middags: met een knal ligt de Draak in de vijver, bovenop één van de vier kleine bronzen draakjes. Zonder enige aanleiding is de Draak van zijn sokkel gevallen. Nader onderzoek brengt aan het licht dat metaalmoeheid en het doorroesten van het binnenwerk de oorzaken zijn. Na ruim een jaar, op vrijdag 14 december 2001, wordt de vernieuwde Draak onthuld. Niet alleen is het binnenwerk hersteld, ook het bladgoud is hersteld. Een rekensom leert dat er duizenden velletjes 23,75 karaat bladgoud van tachtig bij tachtig millimeter zijn geplakt in 285 uur....

100 jaar Drakenfontein betekent 100 jaar Bossche geschiedenis: drie opeenvolgende stations, gevechten in oktober 1944 tijdens de bevrijding van de stad, werkzaamheden voor de aanleg van de traverse-tunnel en metaalmoeheid: de Draak heeft het allemaal overleefd: op naar de volgende 100 jaar....

* De auteurs zijn beiden werkzaam in het Stadsarchief

Bronnen

- Secretariearchief gemeente 's-Hertogenbosch 1920-1995, Verkeer en vervoer Dienst gemeentewerken, - aanleg van de traversetunnel, publikaties in tijdschriften, 1959-1960 (statisch nummer 16822)
- Idem., - aanleg van de traversetunnel onder de Draak, werkzaamheden aan het Drakenmonument, 1960 (statisch nummer 16745)
- Idem, Natuur-, landschaps- en stedelijk schoon, inwerking stellen van de fonteinen in de stad, onderhoud en reparatie van de Drakenfontein op de Stationsweg, plaatsing en schenking van een hardstenen fontein tbv het plantsoen aan de Hekellaan, 1924-1950 (statisch nummer 10301)
- Theo van Herwijnen, 'Commissaris Bosch van Drakenstein en de Drakenfontein', in: *Kringnieuws* 1991 blz. 38-42
- Notulen gemeenteraad 's-Hertogenbosch
- Diverse krantenartikelen.

